

WARMIŃSKA HAGIOLOGIA (2010–2018)

Słowa kluczowe: świętość, święci, Warmia, seminaria hagiologiczne, badania interdyscyplinarne

Keywords: holiness, saints, Warmia, hagiological seminars, interdisciplinary research

Schlüsselwörter: Heiligkeit, Heilige, Ermland, hagiologische Seminare, interdisziplinäre Forschung

„Warmińska hagiologia” jest kwestią, która wyłoniła się ze zintegrowanej współpracy badawczej interdyscyplinarnej i transdyscyplinarnej nad tematyką dotyczącą świętych i świętości. Obejmuje ona trzy obszary: 1) zagadnienie świętości (od gr. *hagios* – święty) ujęte systematycznie, 2) egzemplifikację aspektów hagiologicznych w ludzkiej przestrzeni życia i działania, 3) specyfikę aktywności badawczej grona specjalistów rekrutujących się z warmińskiego środowiska naukowego, w latach 2010–2018 – czyli ‘hagiologów warmińskich’. Połączenie tych obszarów wynika z potrzeby dokonania pierwszych prób systematyzacji danych uzyskanych w wyniku badań w ramach „hagiologii aspektowej”¹. „Warmińską hagiologię” cechuje wieloaspektowość, a jej pierwszy zakres znajduje się w pytaniu o wkład badań warmińskich w hagiologię aspektową. Odpowiedź na to pytanie jest celem niniejszego przedłożenia. Inicjatywę integracji badań podjęło środowisko teologiczne, zapraszając do współpracy innych specjalistów: historyków, historyków sztuki, muzykologów, literaturoznawców, kulturoznawców i religioznawców.

* Dr hab. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, prof. UWM – teolog dogmatyk, kierownik Katedry Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej w Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Niniejszy artykuł dedykuję księdzu biskupowi Jackowi Jezierskiemu, który w roku 2010 dał impuls do badań hagiologicznych na Warmii.

¹ „Hagiologia aspektowa” – jest pojęciem nowym ze względu na określenie „aspektowa”. Zostało ono opisane w artykule: K. Parzych-Blakiewicz, *Hagiologia ‘aspektowa’ jako perspektywa integracji badań teologicznych i nieteologicznych*, *SW* t. 56 (2019) (w druku). Zaproponowane dookreślenie jest konieczne dla odróżnienia od „hagiologii”, która w teologii klasycznej zajmuje się kwestią świętości u kandydatów na ołtarze. Systematykę badań hagiologicznych opracował ks. prof. Ireneusz Werbiński w książce pt. *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, Toruń 2004.

Realizacja postawionego celu odbywa się w sześciu punktach. Najpierw zostanie opisane chrześcijańskie rozumienie świętości (1), wprowadzające czytelnika w istotę badań hagiologicznych w zespołach interdyscyplinarnych i transdyscyplinarnych (2). Następnie będą opisane seminaria hagiologiczne, które odbyły się na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie w latach 2010–2018 (3), wraz ze wskazaniem wkładu poszczególnych dyscyplin do wspólnych osiągnięć w ramach badań hagiologicznych (4). Następnie przedstawiona jest specyfika tworzenia hagiologicznego profilu świętych (5). Na koniec opisane znaczenie badań hagiologicznych dla społeczeństwa (6).

CHRZEŚCIJAŃSKIE ROZUMIENIE ŚWIĘTOŚCI

Źródła biblijne ukazują świętość jako kategorię bytu i moralności. Kategorię bytu określa aspekt teologalny: „Bądźcie świętymi, ponieważ Ja jestem święty” (Kpł 11,44) – brzmi wezwanie starotestamentowe. Kategorię moralności określa aspekt powołania, wypowiedziany w słowach Jezusa Chrystusa: „Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5,48).

Świętość jest przymiotem Boskim – Bóg jest święty w sferze ontologicznej, jako Absolut. Tylko Bóg JEST święty – jest On ŚWIĘTYM. Człowiekowi natomiast, świętość jest zadana, a od człowieka wierzącego wręcz wymagana. Z ludzkiej perspektywy patrząc, doświadczenie świętości jest darem od Boga i innych ludzi, stawiającym wyzwania do podjęcia wysiłków religijnych i duchowych zmierzających do podwyższenia duchowej i moralnej jakości życia osobistego. Z perspektywy teologicznej świętość jest powołaniem, którego wypełnienie utożsamia się z pragnieniem upodobnienia do Boga, który prawdziwie jest Święty i życiem w zażyłości z Nim². Katecheza kościelna, zwłaszcza w obszarze dotyczącym moralności, jest skoncentrowana na wdrażaniu w życie wiernych stylu, który odpowiada biblijnym standardom i uczy naśladowania Jezusa Chrystusa. Liturgia zaś, koncentruje się na organizowaniu sfery sakramentalnego spotkania człowieka z Bogiem, dającej możliwość bezpośredniego dostępu do łaski nadprzyrodzonej. Ponadto, do praktyki kościelnej należy także kanoniczna procedura beatyfikacji i kanonizacji niektórych chrześcijan, umożliwiająca tzw. „wyniesienie na ołtarze”, to znaczy umieszczenie wizerunku świątobliwego chrześcijanina w liturgicznej przestrzeni *sacrum*, celem wskazania na jego cnoty godne naśladowania przez chrześcijan.

Tematowi świętości w całości dedykowane są dwie wypowiedzi magisterialne: piąty rozdział konstytucji Soboru Watykańskiego II *Lumen gentium* (1965) i adhortacja apostolska papieża Franciszka *Gaudete et exsultate* (2018). Wspólne spojrzenie na oba dokumenty jest potrzebne do tego, aby naszkicować wstęp do poszerzonej refleksji teologicznej nad kwestią świętości ludzkiej w perspektywie systematycznych badań hagiologicznych.

Dokumenty Magisterium Kościoła – *Lumen gentium* oraz *Gaudete et exsultate* – przedstawiają świętość jako powołanie Boże obejmujące każdego człowieka i dotyczące wszystkich sfer ludzkiego życia. Konstytucja przedstawia teologalne

² Zob. Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”* (18 III 2018), n. 1.

podłoże świętości, w której osoba ludzka uczestniczy przez pośrednictwo Kościoła³. Papież Franciszek łączy ze świętością cechy wskazujące na etos chrześcijański utożsamiany ze stylem życia naśladowującym Jezusa z Nazaretu i wdrażającym ewangeliczne zasady budowania królestwa Bożego⁴. W badaniach hagiologicznych te założenia teologiczne wskazują dwa kierunki rozwoju osoby ludzkiej, właściwe dla wzrastania w świętości: fundamentalne odniesienie do Boga jako aksjologicznego Absolutu oraz imperatyw działania i aktywności na rzecz wspólnoty i całego stworzenia, według paradygmatu, którym jest Jezus Chrystus. Święci, stanowiący przedmiot badań hagiologii aspektowej, w sposób wiarygodny wskazują na różnorodne sposoby budowania fundamentów teologicznych w życiu osobistym poszczególnych ludzi. Uczą też naśladować Jezusa Chrystusa w formowaniu własnego etosu oraz tworzenia wspólnot i uczestnictwa w życiu społeczeństwa.

HAGIOLOGICZNA INTEGRACJA BADAŃ SPECJALISTYCZNYCH

W dokumentach Magisterium Kościoła tematyka świętości jest rozproszona – rozłożona na wiele wątków i przedstawiana wieloaspektowo. Być może z tego powodu jest dość mało intensywnie podejmowana w badaniach systematycznych poza teologią duchowości. W dziedzinie nauk teologicznych uformowała się hagiologia jako specjalność opracowująca metody badań nad świętością osób poddawanych procesowi beatyfikacji i kanonizacji⁵. Nie ma jednak systematycznego obszaru badań nad przedmiotem hagiologicznym znajdującym się w ludzkiej przestrzeni życia i działania – w kulturze, wspólnotach ludzkich oraz etosie życia. Tymczasem, taka perspektywa badań teologicznych daje możliwość diagnozującego spojrzenia na ludzką rzeczywistość, dostarczając przesłanek do organizowania pracy duszpasterskiej zgodnie z potrzebami określonego pokolenia, populacji, wspólnoty, a nawet pojedynczej osoby.

Nowe spojrzenie – nazwijmy je tu ‘hagiologicznym’ – jest właściwe dla historiozawczej koncepcji teologii, zgodnej z nauką *Vaticanum II*⁶. Do jego uzyskania przyczyniają się badania nad obecnością elementów związanych ze świętymi w wierze, pobożności, teologii i sztuce – aktualnie i w przeszłości. Dostarczają one danych uzyskanych innymi metodami niż teologiczne, a jednocześnie istotnymi do utworzenia hagiologicznego spojrzenia na ludzką rzeczywistość. Są to jednak badania wymagające zintegrowania kompetencji specjalistów z różnych dyscyplin

³ Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* (1964), n. 39: „Kościół (...) jest (...) nieskazitelnie święty. Chrystus bowiem jako Syn Boży, który wraz z Ojcem i Duchem doznaje czci jako «sam jeden Święty», umiłował Kościół jako swoją oblubienicę, wydając zań samego siebie, aby go uświęcić (...) Dlatego wszyscy w Kościele, niezależnie od tego, czy należą do hierarchii, czy są przedmiotem jej pasterskiego posługiwania, powołani są do świętości...”

⁴ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”*, n. 25.

⁵ Zob. I. Werbiński, s. 151–166.

⁶ Zob. K. Parzych-Blakiewicz, *Teologia historiozawcza w dogmatyce polskiej XX wieku*, Olsztyn 2010, s. 25–34.

naukowych, dlatego są badaniami interdyscyplinarnymi, które mają charakter multidyscyplinarny i transdyscyplinarny⁷.

Inicjacja nowych – hagiologicznych badań ma miejsce podczas warmińskich seminariów hagiologicznych, odbywających się każdego roku, począwszy od 2010, w listopadzie, na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Seminaria te stanowią platformę naukowego spotkania, które stwarza okazję do integracji badań różnych specjalistów, a wśród nich naukowców oraz osoby związane zawodowo z kulturalną i społeczną przestrzenią życia ludzkiego.

WARMIŃSKIE SEMINARIA HAGIOLOGICZNE W LATACH 2010–2018

Seminaria hagiologiczne są organizowane na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, niektóre współorganizowane z Wyższym Seminarium Duchownym Metropolii Warmińskiej „Hosianum” (2013, 2014, 2015) oraz z Archiwum Archidiecezji Warmińskiej (2012, 2013) – z tego tytułu nazywam je ‘warmińskimi’. Dwa seminaria zostały włączone w większe wydarzenia naukowe: Dni Interdyscyplinarne na Wydziale Teologii UWM (2016) w Olsztynie oraz Gietrzwałdzkie Dni Nauki i Sztuki (2017).

Początkowo, seminaria nie posiadały dookreślenia ‘hagiologiczne’, ale pochodzące od imienia świętego, który był głównym bohaterem dyskusji. Określenie ‘hagiologiczny’ pojawiło się w miarę dojrzewania świadomości naukowej o motywie integracji wspólnych badań.

Seminaria warmińskie zostały zainicjowane przez księdza biskupa Jacka Jezierskiego, który zwrócił się do mnie z sugestią rozważenia projektu zorganizowania sesji mariologicznej. Pierwsze warmińskie seminarium hagiologiczne, o tematyce maryjnej i mariologicznej, odbyło się 9 listopada 2010 roku⁸. Po prawie dziewięciu latach intuicja biskupa Jezierskiego jawi się jako profetyczna z perspektywy cza-

⁷ Interdyscyplinarność rozumiana jest jako współpraca badawcza różnych dyscyplin – międzydyscyplinarność (zob. D. Opozda, *Interdyscyplinarność i intradyscyplinarność w pedagogice rodziny*, „Paedagogia Christiana” 2014, nr 2, s. 172; M. Nowak, *Dialog interdyscyplinarny i jego modele w uprawianiu pedagogiki*, „Rozprawy Społeczne” 2010, nr 1, s. 3–14). Transdyscyplinarność to cecha badań interdyscyplinarnych, polegająca na zaangażowaniu dyscyplin praktycznych i teoretycznych, kompetentnych do rozpoznania i opisanego przedmiotu (zob. M. Blassnigg, *Powrót do ludzkich wartości poprzez transdyscyplinarność*, „Przegląd Kulturoznawczy” 2011, nr 1(9), s. 167n). Multidyscyplinarność oznacza autonomiczne badanie przedmiotu, a następnie łączenie wyników badań wykonanych w poszczególnych środowiskach specjalistycznych (zob. J. Kozłowski, *Narodziny i rozwój dyscyplin naukowych*, „Sprawy Nauki. Biuletyn Komitetu Badań Naukowych” 1996, nr 1, dostęp w: *Komitet Badań Naukowych* (online), w strukturach strony archiwalnej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, aktualizowanej do 5 lipca 2004, 12.02.2019, <<http://kbn.icm.edu.pl/pub/kbn/sn/archiwum/9601/kozlow.html>>, s. 3). Więcej na temat interdyscyplinarnego skorelowania prac badawczych w obszarze hagiologicznym piszę w artykule: *Hagiologia ‘aspektowa’ jako propozycja integracji badań teologicznych i nieteologicznych*.

⁸ Zob. J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, *Seminarium mariologiczne i maryjne „Matka Boża w wierze, kulcie, teologii i sztuce. Perspektywa regionalna i uniwersalna”* (9 XI 2010 r.), *SW* t. 48, 2011, s. 339–341.

su i wydarzeń. Seminaria dotyczące świętych spotkały się bowiem z zainteresowaniem. Publikacje ich dotyczące układają się w serię i znajdują czytelników. Tematyka angażuje coraz to nowe osoby.

Z dyskusji w roku 2010 nad koncepcją warmińskich seminariów wynika, że biskupowi Jezierskiemu chodziło o ukazanie osoby Maryi w wierze, kulcie, teologii i sztuce – w perspektywie regionalnej i uniwersalnej. Koncepcja takiego spojrzenia na Matkę Bożą odpowiadała potrzebie dowiedzenia się czy istnieje, jeśli tak, to w jakim sensie, korelacja zasobów wiedzy teologicznej z zawartością informacji o tematyce mariologicznej w świadectwach ludzkiej działalności artystycznej i literackiej. Z tego powodu, do udziału w seminarium naukowym zostali zaproszeni historycy sztuki, historycy regionu, literaturoznawcy, pedagodzy, teologowie różnej specjalności, z propozycją odpowiedzi na pytanie o obecność treści mariologicznych i maryjnych w źródłach właściwych dla ich własnej dyscypliny lub specjalności oraz zainteresowań naukowych. Wystąpienia miały być krótkie – ‘instant’ – przedstawiające w jasny, klarowny, wręcz lapidarny sposób problematykę źródłową. Zwięzłe wypowiedzi dawały obecnym więcej czasu seminaryjnego na dyskusję inspirującą do opracowania konkretnych zagadnień, stanowiących rozdziały późniejszej pracy zbiorowej oraz były bardziej zrozumiałe dla uczestników nieobeznanych z terminologią specjalistyczną. Taką też koncepcję przyjęto przy organizacji kolejnych seminariów.

Uczestnicy seminarium – zarówno prelegenci, jak i słuchacze – są zapraszani do współtworzenia monografii wieloautorskiej, jako owocu corocznej dyskusji interdyscyplinarnej. W publikacji, zazwyczaj są wyodrębnione części: historyczna, dotycząca literatury, sztuki i muzyki oraz teologiczna. W niektórych tomach oznaczony jest zbiór opracowań powiązanych z tematyką warmińską.

Wśród autorów publikacji znajdują się nie tylko prelegenci, ale także osoby przysłuchujące się relacjom i dyskusji. Są nimi pracownicy naukowcy, ale także osoby związane z innymi instytucjami (muzea, archiwa, wydział sztuki administracji kościelnej). W ten sposób na publikację zbiorową składają się opracowania naukowe oraz opisy i wykazy źródeł, czasem także eseje i świadectwa. Sensem uwzględnienia nie tylko wypowiedzi ściśle naukowych, ale także popularno-naukowych lub popularnych jest wydobywanie z przestrzeni kultury wszystkich możliwych do zdefiniowania elementów powiązanych z osobą świętego, dostępnych multi- i transdyscyplinarnie. Z tego powodu, publikacje powstałe jako owoc dyskusji seminaryjnej, są nie tylko opracowaniami, ale także źródłami i przyczynkami do dalszych badań hagiologicznych.

Seminarium mariologiczne inaugurujące warmińskie seminaria hagiologiczne, które odbyło się 9 listopada 2010 roku⁹, było zatytułowane: „Matka Boża w wierze, kulcie, teologii i sztuce. Perspektywa regionalna i uniwersalna (seminarium mariologiczne i maryjne)”. W efekcie powstała książka pt. *Matka Boża w wierze, kulcie, teologii i sztuce. Perspektywa regionalna i uniwersalna* (red. J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne: Olsztyn 2011, ss. 325).

⁹ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <<http://www.uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Sympozja/SemMar/Program.htm>>.

Kolejne warmińskie seminaria były dedykowane świętym, według sugestii podanej przez uczestników seminariów. Drugie seminarium odbyło się 9 listopada 2011 roku. Zostało poświęcone św. Józefowi „w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna”¹⁰. Monografia pt. *Św. Józef w wierze, kulcie, teologii i sztuce. Perspektywa regionalna i uniwersalna* (ss. 238), pod redakcją bpa Jacka Jezierskiego, Katarzyny Parzych-Blakiewicz i ks. Pawła Rabczyńskiego została wydana przez Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne w 2012 roku. Trzecie seminarium hagiologiczne odbyło się 7 listopada 2012 r.; temat: „Św. Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa regionalna i uniwersalna”¹¹; publikacja pt. *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce. Perspektywa regionalna i uniwersalna* pod redakcją Katarzyny Parzych-Blakiewicz (Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 2013, ss. 267). Kolejne trzy warmińskie seminaria hagiologiczne, wraz z publikacją o tym samym tytule co seminarium, będącą wynikiem dyskusji to:

- 5 listopada 2013 roku; temat: „Św. Mikołaj Biskup Myry w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna”¹²; książka pod redakcją Katarzyny Parzych-Blakiewicz (Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne: Olsztyn 2014, ss. 315).
- 5 listopada 2014 roku; temat: „Św. Maria Magdalena w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna”¹³; książka pod redakcją bpa Jacka Jezierskiego, Katarzyny Parzych-Blakiewicz, ks. Pawła Rabczyńskiego (Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 2015, ss. 390).
- 5 listopada 2015 roku; temat: „Św. Katarzyna Aleksandryjska w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna”¹⁴; książka pod redakcją bpa Jacka Jezierskiego, Katarzyny Parzych-Blakiewicz, ks. Pawła Rabczyńskiego (Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 2016, ss. 363)¹⁵.

W roku 2016, seminarium hagiologiczne zostało włączone do XVII Dni Interdyscyplinarnych na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie, które odbyły się w dniach 7–9 listopada 2016, współorganizowane z Wydziałem Sztuki UWM w Olsztynie.

¹⁰ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <<http://www.uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Sympozja/2011-11-plakat.pdf>>.

¹¹ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <<http://www.uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Sympozja/Antoni/ProgAntoni.htm>>.

¹² Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <http://www.uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Sympozja/PROGRAM_mikolaj.pdf>.

¹³ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <http://www.uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Sympozja/PROGRAM_MMagdalena.pdf>.

¹⁴ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <http://www.uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Sympozja/PROGRAM_Sw_Katarzyna.htm>.

¹⁵ Zob. omówienie: Z. Kupisiński, *Święta Katarzyna Aleksandryjska w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, „Roczniki Teologiczne” 2018, nr 8, s. 167–171.

Temat: „Między *sacrum* a *profanum* – święci w kulturze”¹⁶. Prelegenci podjęli tematykę dotyczącą wielu świętych oraz wskazali na kilka aspektów świętości. Opracowano dwie monografie zbiorowe: *Święci w wierze, tradycji, literaturze i sztuce. Inspiracje do badań hagiologicznych* (praca zbiorowa pod redakcją Katarzyny Parzych-Blakiewicz, wydana przez Wydział Teologii UWM w Olsztynie, 2017, ss. 327)¹⁷ oraz *Święty Jacek Odrowąż w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna* (redakcja: Katarzyna Parzych-Blakiewicz, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 2017, ss. 168).

W roku 2017 seminarium hagiologiczne było częścią Gietrzwałdzkich Dni Nauki i Sztuki – zorganizowanych z okazji 140. rocznicy objawień maryjnych w Gietrzwałdzie, w dniach 6–7 listopada 2017 r.¹⁸ Temat seminarium: „Matka Boża Gietrzwałdzka w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa regionalna i uniwersalna”. Paralelnym wydarzeniem obok Dni było międzynarodowe sympozjum mariologiczne pt. „Objawienia maryjne XIX i XX wieku wobec potrzeb duszpasterskich współczesnego pokolenia chrześcijan”. Współorganizatorami, wraz z Wydziałem Teologii UWM w Olsztynie był Wydział Sztuki UWM w Olsztynie, Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej oraz Bazylika konkatedralna św. Jakuba w Olsztynie. Ukazała się książka pt. *Matka Boża Gietrzwałdzka w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna* (redakcja: Katarzyna Parzych-Blakiewicz i Stanisław Kuprjanik; Studio Poligrafii Komputerowej „SQL”, Olsztyn 2018, ss. 316), zawierająca teksty polskojęzyczne. Z intencją upowszechnienia wiedzy o objawieniach gietrzwałdzkich wśród czytelników poza polskim kręgiem językowym, niektóre rozdziały opublikowano także w języku angielskim, na łamach rocznika „Forum Teologiczne” t. 19 (2018), wydanego przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

W roku 2018, warmińskie seminarium hagiologiczne zostało poświęcone św. Jakubowi Apostołowi Więszemu. Odbyło się ono w dniu 6 XI 2018 roku, było współorganizowane przez Wydział Teologii UWM w Olsztynie i Parafię Archikatedralną przy Bazylice Katedralnej św. Jakuba w Olsztynie¹⁹. Na rok 2019, planowana jest tematyka dotycząca św. Tadeusza Judy.

¹⁶ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <<http://uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/Swieci/>>. Zob. K. Parzych-Blakiewicz, *Sprawozdanie z XVII Dni Interdyscyplinarnych pt. „Między sacrum a profanum – święci w kulturze”, Olsztyn 7–9 listopada 2016 r.*, SE t. 18, 2017, s. 591–593.

¹⁷ Zob. omówienie publikacji: P. Towarek, *Święci w wierze, tradycji, literaturze i sztuce. Inspiracje do badań hagiologicznych*, red. K. Parzych-Blakiewicz, Olsztyn 2017 (ss. 327), „Forum Teologiczne” t. 19, 2018, s. 269–274.

¹⁸ Zob. program seminarium: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <http://uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/gietrzwald/program_sem.htm/>, zob. stronę internetową Gietrzwałdzkich Dni Nauki i Sztuki: tamże, dostęp: 12.07.2019, <<http://uwm.edu.pl/ztdif/archiwum/gietrzwald/>>. Zob. K. Parzych-Blakiewicz, *Gietrzwałdzkie Dni Nauki i Sztuki, 6–7 listopada 2017 r.*, „Forum Teologiczne” t. 19 (2018), s. 277–279.

¹⁹ Zob. program: *Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), dostęp: 12.07.2019, <http://www.uwm.edu.pl/ztdif/wp-content/uploads/2018/01/Program_Sw_Jakub.pdf>.

SEMINARIA WARMIŃSKIE JAKO PLATFORMA DYSKUSJI INTERDYSCYPLINARNYCH

Dyskusja o świętych podczas seminariów warmińskich toczyła się w obszarze obejmującym problematykę historyczną²⁰, historii sztuki²¹, muzykologii²², literaturoznawstwa²³, religioznawstwa²⁴, kulturoznawstwa²⁵ i teologii²⁶. Dotychczas podjęto refleksję na temat świętych z dawniejszych epok, sięgając aż do źródeł biblijnych.

Historyczna perspektywa ukazała dwa aspekty: 1) różnorodność patrociniów obejmujących świątynie i kapliczki oraz elementy wyposażenia świątynnego (obrazy, rzeźby, feretrony, ozdobienia żyrandoli oraz kielichów) z odniesieniem do atrybutów wskazujących na świętego patrona, 2) praktyki religijne ujawniające duchowe przywiązanie do świętego patrona, np. łosiery (pielgrzymki wotywno znane na Warmii).

Historia sztuki ukazała świętych jako temat często podejmowany przez artystów każdej epoki. Dzieła artystyczne przedstawiają wizerunek świętego wraz ze wskazaniem szczegółów charakteryzujących jego duchowy profil. Tematyka świętych jest podejmowana w różnych formach artystycznych. Są to dzieła umieszczone w prze-

²⁰ Uczestnicy: ks. Stanisław Bafia, ks. Krzysztof Bielawny, Jan Chłosta, ks. Dawid Galanciak, Janusz Hochleitner (†2018), Janusz Jasiński, ks. Marek Jodkowski, ks. Andrzej Kopiczko, Stanisław Kuprjaniuk, Magdalena Swaryczewska, ks. Jan Wiśniewski, s. Maria Wójcik.

²¹ Uczestnicy: s. Janina Bosko, Jowita Jagła, ks. Marek Jodkowski, Grażyna Kobrzeniecka-Sikorska, Dorota Lekka, ks. Paweł W. Maciąg, Urszula Mazurczak, ks. Arkadiusz Nocoń, Anna Pacanowska, Jadwiga Semków, Elżbieta Topolnicka-Niemcewicz, ks. Szymon Tracz, Weronika Wojnowska, ks. Jacek Maciej Wojtkowski.

²² Uczestnicy: Zenona Rondonańska, Kinga Stycharz-Bogacz, Zofia Szon, ks. Piotr Towarek.

²³ Uczestnicy: Iwona Gosik-Kapelińska, Magdalena Dziugiel-Łaguna, Magdalena Garnczarska, Marta M. Kacprzak, Anna Komendzińska, Zoja Kuca, Katarzyna Kuchowicz, s. Bożena Leszczyńska, Marta Łukaszewicz, ks. Jan Roslan, Anna Rzymska, Katarzyna Wasińczuk.

²⁴ Uczestnicy: Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew, Ewelina M. Mączka, Eugeniusz Sakowicz, ks. Edward Sito, ks. Józef Węclawik.

²⁵ Uczestnicy: Zbigniew Borkowski, Grażyna Czerniak, ks. Dariusz Doburzyński, ks. Stefan Ewertowski, Ewa Garstka, ks. Ryszard Hajduk, Janusz Hochleitner, Katarzyna Ignas, bp Jacek Jezierski, ks. Józef Kloch, Roman Kordonsky, Jolanta Kowalik, Krzysztof Kowalik, Agnieszka Laddach, s. Marta Teresa Majerczyk, ks. Bogdan W. Matysiak, ks. Przemysław Nowak, ks. Dariusz Pater, Maria Piechocka-Kłos, Agnieszka i Michał Ptak, ks. Józef Węclawik, Izabela Wyszowska.

²⁶ Uczestnicy: ks. Marek Adamczyk, ks. Grzegorz Bachanek, bp Rudolf Bażanowski, Beata Bilicka, ks. Kazimierz Brzozowski, ks. Ryszard Bugajski, o. Franciszek Chodkowski, Tomasz Czura, Grzegorz Cwikliński, ks. Piotr Dernowski, ks. Tomasz Garwoliński, ks. Jan Guzowski, ks. Ryszard Hajduk, ks. Wojciech Hanc, bp Jacek Jezierski, Joanna Jaremko, ks. Marek Karczewski, o. Zdzisław J. Kijas, ks. Józef Kopciński, Piotr Koprowski, Marta Kowalczyk, ks. Jakub Kuchta, Mirosław Kuczowski, Helena Kuczyńska, Magdalena Lisecka, ks. Marian Machinek, ks. Bartłomiej Matczak, Aleksandra Nalewaj, o. Stanisław Celestyn Napiórkowski, ks. Jacek Neumann, ks. Jan Nowak, Marzena Ogrodowczyk, o. Mieczysław Celestyn Paczkowski, Katarzyna Parzych-Blakiewicz, ks. Roman Płoński, o. Szczeban T. Praškiewicz, ks. Grzegorz Puchalski, ks. Paweł Rabczyński, Anna Rondonańska, ks. Sławomir Ropiak, Mateusz Rutynowski, s. Anna Hanna Rzymska, o. Jacek Salij, Dominic P.G. Sheridan, ks. Tomasz Szafanda, ks. Jerzy Szymik, Alicja Święcicka, William A. Thomas, Grzegorz Wodziński, bp Julian Wojtkowski, ks. Edward Wiszowaty, Anna Zelma, ks. Marek Żmudziński, ks. Zdzisław J. Żywica.

strzeni sakralnej lub znajdujące się w muzeum, często będące zapisem przesłania teologicznego (ikona).

Muzykologiczna perspektywa dla tematyki hagiologicznej była rozwijana w trzech zakresach: pieśni i piosenki religijne, wielkie formy muzyczne oraz muzyka pop. Tematyka świętych generalnie jest podporządkowana tematyce chrystologicznej lub teologalnej, wyjątkiem są pieśni maryjne, które tworzą własny zbiór. Większość pieśni pochodzi z epoki przed Soborem Watykańskim II. Wówczas religijność miała charakter bardziej ludowy, a to sprzyjało pobożności skierowanej do świętych. Wyjątkiem jest św. Jakub, którego kult w ramach ruchu pielgrzymkowego do Santiago de Compostela wzrósł w XXI wieku, powodując powstanie nowych, współczesnych pieśni o tematyce jakubowej. Wielkie formy muzyczne to msze, oratoria, kantaty o tematyce dotyczącej świętych.

Święci dostarczają motywów literackich, wykorzystywanych tak przez autorów minionych epok, jak i współczesnych. Wokół wielu postaci świętych utworzyły się legendy promujące heroizm wiary, doskonałość moralną i gorliwą pobożność. Podobnie utwory poetyckie wskazują na wyjątkowość świętych. Znane są też powieści i opowiadania fabularne, skoncentrowane na życiu świętych, niektóre z nich upowszechnione w formie filmowej. Obok literaturoznawczych, w hagiologii warmińskiej jest też jedno opracowanie językoznawcze s. Haliny Karaś.

Święci zajmują szczególne miejsce w przestrzeni kultury. Ślady dawnej pobożności przeniknęły do zwyczajów świeckich²⁷. Postacie świętych są tu często zdeformowane. Także w mediach społecznościowych można znaleźć wiele opisów uczuć, jakimi internauci darzą świętych. Pobożność wyrażona w ten sposób generalnie nie posiada profilu teologalnego, niemniej jest swoistym gestem pobożności i ujawnieniem uczuć religijnych.

Teologiczny obszar badań hagiologicznych opiera się przede wszystkim na źródłach biblijnych i Tradycji. Należy tu zwrócić uwagę na wartość tekstów liturgicznych, wypowiedzi papieskich oraz teksty modlitw do odmawiania podczas nabożeństw paraliturgicznych oraz prywatnych. Dużą wartość mają także apokryfy oraz świadectwa osobistego doznania łask za wstawiennictwem świętego.

Teologiczny obszar badań hagiologicznych obejmuje także zasady wykorzystania motywu hagiologicznego w różnych formach wypowiedzi duszpasterskiej. Wartością dodaną do osiągnięć w dziedzinie nauk teologicznych tego kierunku badań jest ubogacenie kerygmatu przekazywanego w homiliach oraz przez katechezę parafialną i szkolną.

Hagiologiczne profile świętych

Wielospecjalistyczna analiza źródeł hagiologicznych pozwala wyłonić dwa rodzaje danych: tworzące profil świętego zachowany w pamięci wiernych – kulturowy, oraz tworzące profil świętego szkicowany przez nauczycieli wiary – eklezyjalny. Oba profile są jak dwie strony monety – nie można ich rozdzielić, ale mogą się one od siebie znacząco różnić. Aby utworzyć hagiologiczny profil świętego, trzeba z obu profili

²⁷ Np. związane ze wspomnieniem św. Katarzyny Aleksandryjskiej i św. Mikołaja.

– kulturowego i eklezjalnego – odczytać treść hagiologiczną, z zachowaniem specyfiki epoki, w której powstały ‘ślady’ świętego. Profil zintegrowany – hagiologiczny – stanowi swoisty komentarz do ewangelii będącej osobą i czynem Jezusa Chrystusa.

Sens tworzenia hagiologicznych profili świętych wynika z potrzeby przybliżania ludziom treści orędzia ewangelicznego, które – ze względu na element czasowy oddalający kulturowo pokolenia kolejnych epok – jest coraz słabiej czytelne. Niebezpieczeństwo zaniechania starań o właściwe odczytanie treści orędzia ewangelicznego osłabia umiejętność odczytywania czystej Prawdy w nim zawartej²⁸, czyli Prawdy absolutnej²⁹. W efekcie dochodzi do zubożenia kultury i osłabienia lub zaniku wartości ewangelicznych, spowodowanego nierozumieniem lub zafałszowaniem sprawiającym niekompatybilność logiki ewangelii z logiką życiową kolejnych pokoleń. Tymczasem Prawda absolutna – czyli ta, która przekracza ludzką rzeczywistość i dynamizuje ją, wyzwalaając człowieka z więzów i ograniczeń społecznych i osobistych – przenika ewangelie spisanej oraz ludzi świętych³⁰. Według źródeł teologicznych, urzeczywistnieniem Prawdy absolutnej jest wcielona osoba Syna Bożego – Jezus Chrystus (por. J 14,6). Przyjęcie w wierze Prawdy Chrystusa jest podstawą chrześcijańskiej wolności³¹ – czyli daje wyzwolenie, które jest spełnieniem dzieła zbawienia w konkretnej osobie ludzkiej. Dlatego też ludźmi świętymi można nazwać tych, którzy stają się *ż y w y m i* świadkami Jezusa Chrystusa i Jego nauczania oraz *ś w i a d k a m i o ż y w i a n y m i* w życiu wewnętrznym Kościoła – eklezjalnie – poprzez beatyfikacje i kanonizacje.

²⁸ Pojęcie „prawda” odpowiada biblijnemu rozumieniu słów będących formą hebrajskiego rdzenia *mn*. Teologiczny sens tych słów „wyraża ideę stałości, niezmienności, wierności, uczciwości, szlachetności, prawdziwości, rzetelności, niezawodności, pewności (...) Łączącym je pierwiastkiem jest nie tylko aspekt duchowy, wewnętrzny, osobowościowy, lecz także przejawiający się w działaniu na zewnątrz aspekt ergatywny” – zob. B.W. Matysiak, *Właściwości teologiczne hebrajskiego rdzenia mn*, w: *Veritas Christi Liberat. Księga Pamiątkowa ku czci Księędza Biskupa Jacka Jezierskiego w 65. rocznicę urodzin, 40. rocznicę kapłaństwa i 20. rocznicę biskupstwa*, red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J.M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 143.

²⁹ Nie chodzi o odniesienie do rozumu ale konotacje teologiczne, dlatego „Prawdę absolutną” pojmuję jako transcendentną – według św. Augustyna oraz bytową – według św. Tomasza (zob. Z. Sajdek, *Poznanie naukowe a prawda absolutna. Krytyka argumentu za istnieniem Boga Siemiona L. Franka*, „Racjonalia” 2016, nr 6 [DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/r.2144>], s. 30n], co w perspektywie hagiologicznej, ze względu na czynnik antropologiczny, można nazwać egzystencjalnym ujęciem prawdy.

³⁰ Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”* (6 VIII 1993), n. 11: „Stwierdzenie, że «jeden tylko jest Dobry», odsyła nas zatem do «pierwszej tablicy» przykazań, która wzywa do uznania Boga jako jedyne i absolutnego Pana i do oddawania czci tylko Jemu ze względu na Jego nieskończoną świętość” (por. Wj 20,2–11). „Dobro to przynależność do Boga, posłuszeństwo wobec Niego, pokorne obcowanie z Nim, pełnienie sprawiedliwości i umiłowanie życzliwości” (por. Mi 6,8). „Uznanie Pana jako Boga stanowi najgłębszą istotę, samo serce Prawa, z którego wypływają i ku któremu prowadzą nakazy szczegółowe. Poprzez moralność przykazań ujawnia się przynależność ludu Izraela do Pana, ponieważ tylko Bóg jest Tym, który jest dobry. Takie świadectwo daje Pismo Święte, którego każda stronica jest przeniknięta żywą świadomością absolutnej świętości Boga: «Święty, Święty, Święty jest Pan Zastępów»” (Iz 6,3).

³¹ Por. R. Krawczyk, *Prawda Chrystusa wyzwala i zobowiązuje w świetle Ewangelii świętego Jana*, w: *Veritas Christi Liberat. Księga Pamiątkowa ku czci Księędza Biskupa Jacka Jezierskiego w 65. rocznicę urodzin, 40. rocznicę kapłaństwa i 20. rocznicę biskupstwa*, red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J.M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 116–117.

Warmińskie seminaria hagiologiczne stały się okazją do utworzenia kilku hagiologicznych profili świętych³². Pierwsze seminaria dostarczały zbioru informacji na temat śladów świętego w określonych źródłach. Z czasem, wśród dyskusji nad specyfiką lokowania się informacji hagiologicznych w różnych zakamarkach kultury, pojawiła się nowa perspektywa spojrzenia na świętego. Okazało się, że wiele szczegółów dotyczących osoby i życia świętych, zwłaszcza z dawniejszych epok – znajduje się w świeckiej części przestrzeni kulturowej. Liturgia i teologia skupiają się na rdzeniu chrystologicznym, dopuszczając szeroką ścieżkę maryjną i mariologiczną, zaś pozostali święci jawią się jako swoisty dodatek. Zestawiając dane na temat świętego, pochodzące z możliwie wszystkich zakamarków kultury, daje się utworzyć obraz ‘człowieka chrystusowego’ – który swoją osobą jest komentarzem do ewangelii.

Na przestrzeni lat organizacji i uczestnictwa w seminariach hagiologicznych, okazało się, że jeśli spojrzeć na poszczególnych świętych jako na swoiste ‘skrypty’ do studiowania źródła, którym jest Pismo Święte, każdy z nich ukazuje się inaczej, niepowtarzalnie, wyjątkowo. Jest to pierwsze osiągnięcie dyskusji interdyscyplinarnych, poszerza ono stan badań podstawowych w teologii.

Drugie osiągnięcie kilkuletnich dyskusji hagiologicznych pokazało również, że ów hagiologiczny profil można utworzyć na bazie informacji kompleksowych, z różnych źródeł. Do jego utworzenia niezbędne jest spojrzenie specjalistyczne historyka, historyka sztuki, ikonoznawcy, teologa, kulturoznawcy, religioznawcy, muzykologa, literaturoznawcy. Nie każdy święty pozostawił ślad w każdym ze specjalistycznych zakresów źródłowych. Niemniej, spojrzenie przez pryzmat badań nad kilkoma świętymi, pozwala stwierdzić, że nawet drobny ślad, choćby zdeformowany (jak np. w przypadku św. Mikołaja³³ czy św. Marii Magdaleny³⁴) ma wartość dla całościowych badaniach hagiologicznych.

ZNACZENIE BADAŃ HAGIOLOGICZNYCH DLA SPOŁECZEŃSTWA

Aktualnie, w Polsce i na świecie, wartość badań naukowych jest mierzona wpływem wyników badań na zmiany gospodarcze i społeczne. Trend ten dotyczy także nauk humanistycznych i teologicznych. Z tego względu także badania hagiologiczne należy zweryfikować pod kątem kreowania wpływu na otoczenie, a nawet pod kątem innowacyjności³⁵.

³² Św. Marii Magdaleny – jako teologicznego paradygmatu spotkania ze zmartwychwstałym Jezusem, św. Jacka Odrowąża – jako wzoru gorliwości w ewangelizacji, św. Mikołaja z Myry – jako symbolu miłości chrześcijańskiej w dialogu dzieł.

³³ Profil św. Mikołaja z Myry, jako dobroczyńcy, zredukowany do dobrodusznego krasnala z prezentami lub występującego w reklamie Coca-Coli.

³⁴ Wypaczony profil biograficzny i etyczny św. Magdaleny, ukazujący ją jako nawróconą jawnogrzesznicę, przedstawiany w utworach literackich, w produkcjach filmowych, a nawet w tradycji katolickiej.

³⁵ Innowacyjność jest cechą nauk empirycznych i technicznych, wskazującą na aspekt uprzątnienia w gospodarce i ekonomii efektów badań naukowych. Wraz z reformą nauki według

Dotychczasowe osiągnięcia warmińskich badań hagiologicznych obejmują dziejowo-hagiologiczny aspekt badań teologicznych. Wykazały, że zawartość aksjologiczna kultury pozostawionej przez minione pokolenia jest odczytywana i przejmowana przez aktualne pokolenie, jako dziedzictwo godne kontynuacji. Warmiński kontekst badań teologicznych uwzględnia wkład działalności kościelnej w tworzenie ciągłości kulturowej pomimo braku ciągłości rodowej z pokoleniami Warmiaków wysiedlonych po II wojnie światowej. Ten kontekst określił zakres źródłowy badań teologicznych, wskazując na miejsca, pomniki i tradycję religijności katolickiej, którą charakteryzuje maryjność, kult świętych, a także kwestia ekumeniczna.

Do warmińskich źródeł teologicznych należy zaliczyć: świątynie i ich wyposażenie oraz patrocinia, kult maryjny związany z wydarzeniami gietrzwałdzkimi 1877 roku, pieśni religijne i ludowe. Te źródła zostały poddane badaniom multidyscyplinarnym i transdyscyplinarnym. Pozwoliły na sformułowanie wniosku, że badania nad kulturą warmińską wymagają integracji badań prowadzonych różnymi metodami specjalistycznymi. Teologia zostaje tu zaangażowana do korelowania wielospecjalistycznych wyników badań w aspekcie dziejowo-hagiologicznym, który określa specyfikę integracji badań multidyscyplinarnych i transdyscyplinarnych.

Element dziejowy aspektu dziejowo-hagiologicznego określa perspektywę wspólnych badań, zwracając uwagę na specyficzny – warmiński – element procesu ewolucji przemian kulturowych, polegający na budowaniu świadomości współczesnych mieszkańców Warmii na fundamencie aksjologicznym pozostawionym przez pokolenia ludzi niebędących ich naturalnymi przodkami. Element hagiologiczny aspektu dziejowo-hagiologicznego także określa specyfikę religijnej tożsamości dawnych polskich Warmiaków – jako mieszkańców „Świętej Warmii”, to znaczy świadomych swojej katolickości.

Wyniki warmińskich badań hagiologicznych mają znaczenie w kreowaniu wpływu teologii i humanistyki na społeczeństwo i gospodarkę w dwóch aspektach: merytorycznym i komunikacji środowiskowej.

- a) Aspekt merytoryczny dotyczy tematyki badań obejmujących: dzieje budowy i odbudowy świątyń; patrocinia świętych (w miastach, parafiach, wspólnotach religijnych); formy kultu świętych; dzieła sztuki przedstawiające świętych; działalność kulturalna, edukacyjna i duszpasterska na Warmii w przeszłości i obecnie.
- b) Komunikacja środowiskowa dotyczy kontaktów naukowych na dwóch poziomach: multidyscyplinarnym (pomiędzy teologami a historykami regionu, historykami sztuki, muzykologami, kulturoznawcami; z ukierunkowaniem na korelację badań) i transdyscyplinarnym (pomiędzy teologami a praktykami; z ukierunkowaniem na wypracowanie paradygmatu przekraczania granic teoretycznych osiągnięć badawczych w kierunku upraktycznienia wyników badań w ramach dyscyplin teologicznych, humanistycznych i społecznych).

tzw. Ustawy 2.0 z 2018 roku, także nauki humanistyczne są oceniane pod kątem wpływu na otoczenie, mierzonego współczynnikami liczbowymi. Więcej, o propozycji dla „humanistyki innowacyjnej” z uwzględnieniem koncepcji integracji nauk wokół przedmiotu hagiologicznego, zob. K. Parzych-Blakiewicz, *Hagiologia 'aspektowa' jako propozycja integracji badań teologicznych i nieteologicznych*, *SW*, t. 56 (2019) [w druku].

Kreowanie wpływu na gospodarkę, na obecnym etapie warmińskich badań hagiologicznych, polega na opracowaniu artykułów i monografii naukowych, organizacji wydarzeń naukowych (konferencje, sympozja, seminaria – międzynarodowe w kraju i za granicą oraz ogólnopolskie) i popularnonaukowych (włączenie się w dziesięcioletni projekt diecezjalny, pt. „Prowadzeni orędem Maryi. Nowenna gietrzwałdzka”).

PODSUMOWANIE

Określenie „Warmińska hagiologia” wskazuje na naukowe badania, ale i na grono różnych specjalistów, którzy zajmują się tematyką dotyczącą świętych i śladów jakie pozostawili w różnych miejscach kultury. Inicjatorem badań hagiologicznych na Warmii jest biskup Jacek Jezierski. Badania prowadzone w latach 2010–2018 zostały przeprowadzone metodą właściwą dla źródeł obejmujących przestrzeń zapisu śladów świętych. Inicjacja badań hagiologicznych pochodzi z teologii, jako dziedziny nauk właściwej dla badań nad świętością jako przedmiotem ludzkiego poznania i doświadczenia. Wyniki badań wskazują na hagiologię aspektową jako nowy obszar dziedzinowy dla specjalizacji w ramach kilku dyscyplin (historia, sztuka, muzykologia, literaturoznawstwo, teologia, religioznawstwo, kulturoznawstwo, a nawet medioznawstwo).

Warmińskie seminaria hagiologiczne wskazały na istnienie powiązań – w tematyce dotyczącej świętych – między treścią źródeł historycznych, muzykologicznych, artystycznych i historii sztuki, literaturoznawczych, kulturoznawczych, religioznawczych i teologicznych. Ukazały także, że sieć powiązań pomiędzy różnymi metodami badawczymi oparta na integracji badań, służy formowaniu trwałych i wartościowych fundamentów dla umacniania tożsamości dziejowej i kulturowej. Integracja badań interdyscyplinarnych w zespołach transdyscyplinarnych i multidyscyplinarnych sprawia wydobycie nowych aksjologicznych treści ze źródeł historycznych oraz różnorodnych elementów tworzących przestrzeń kultury. Hagiologiczny aspekt badań oznacza teleologię antropologiczną, w której chodzi o to, by człowiek spełnił się w ciągu swojego życia, osiągając stan świętości mierzony jakością osobową bytu ludzkiego.

WARMIŃSKA HAGIOLOGIA (2010–2018)

STRESZCZENIE

Artykuł jest opisem kilkuletnich prac teologów, historyków regionu, historyków sztuki, muzykologów, literaturoznawców, kulturoznawców i religioznawców nad tematyką dotyczącą miejsca świętych w wierze, pobożności, teologii i sztuce, dawniej i współcześnie, w perspektywie uniwersalnej i regionalnej. W latach 2010–2018, w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, odbyło się osiem seminariów i jedna konferencja poświęcona

tematyce hagiologicznej – czyli dotyczącej świętych i świętości (gr. *hagios* – święty). Inicjatywa badań hagiologicznych pochodzi ze środowiska teologów warmińskich, z inspiracji biskupa Jacka Jezierskiego. Tematyka hagiologiczna była dyskutowana interdyscyplinarnie. Dotyczyła: Matki Bożej, św. Józefa, św. Antoniego Padewskiego, św. Mikołaja z Myry, św. Marii Magdaleny, św. Katarzyny Aleksandryjskiej, św. Jacka Odrowąża, Wszystkich Świętych, Matki Bożej Gietrzwałdzkiej, św. Jakuba Apostoła (Większego). Wyniki dyskusji zostały opracowane w formie prac zbiorowych. Konkluzje wskazują na możliwość tworzenia hagiologicznych profili świętych oraz zasadność doprecyzowania metodologii badań trans- i multidyscyplinarnych w zakresie obejmującym nową, dotychczas nie uprawianą dyscyplinę o nazwie: hagiologia aspektowa. Nowa dyscyplina skupia na wspólnym przedmiocie badawczym – świętości – specjalistów różnych dyscyplin, ukierunkowując na innowacyjność.

WARMIAN HAGIOLOGY (2010–2018)

SUMMARY

The paper is a description of several years' work of theologians, historians of the region, art historians, musicologists, literary researchers, cultural scholars and religious researchers on the subject of saints' place in faith, piety, theology and art, formerly and nowadays, in an universal and regional perspective. In the 2010–2018, at the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, were eight seminars and one conference on the hagiological theme – that is concerning the saints and holiness (gr. *hagios* – saint). The hagiological research initiative comes from the Warmian theologians, inspired by Bishop Jacek Jezierski. The hagiological topic was discussed interdisciplinary. Subject, whose were on the top: Mother of God, St. Joseph, St. Anthony of Padova, St. Nicholas of Myra, St. Mary Magdalene, St. Catherine of Alexandria, St. Jacek Odrowąż, All Saints, Our Lady of Gietrzwałd, St. Jacob the Apostle (Larger). The results of the discussions were developed in the books – as a collective works. Conclusions point to the possibility of creating hagiological profiles of saints, and the appropriateness of specifying the methodology of trans- and multidisciplinary research in the field of a new, hitherto unrecognized discipline, which has been called: aspectual hagiology. The new discipline convenes the specialists in various disciplines, on a common research subject – holiness, and directs towards the innovation.

ERMLÄNDISCHE HAGIOLOGIE (2010 – 2018)

ZUSAMMENFASSUNG

Der Artikel beschreibt eine mehrjährige Arbeit von Theologen, Historikern der Region, Kunsthistorikern, Musikwissenschaftlern, Literaturwissenschaftlern, Kultur- und Religionswissenschaftlern zum Thema der Rolle von Heiligen im Glauben, in der Frömmigkeit, in der Theologie, in der Kunst, in der Vergangenheit und in der Gegenwart, in einer universellen und regionalen Perspektive. In den Jahren 2010–2018 widmeten sich an der Universität Ermland-Masuren in Olsztyn (Allenstein) acht Seminare und eine Konferenz dem Thema Hagiologie – im thematischen Mittelpunkt standen also Heilige und Heiligkeit

(griech. *hagios* – heilig). Die hagiologische Forschungsinitiative geht von den ermländischen Theologen aus, die vom Bischof Jacek Jezierski inspiriert wurden. Hagiologische Themen wurden interdisziplinär diskutiert. Es ging um Mutter Gottes, hl. Josef, hl. Antonius von Padua, hl. Nikolaus von Myra, hl. Maria Magdalena, hl. Katharina von Alexandrien, hl. Hyazinth von Polen, Allerheiligen, Muttergottes von Dietrichswalde, hl. Jakobus den Älteren. Die Ergebnisse der Diskussionen wurden in Form von Gemeinschaftsarbeiten festgehalten. Die Schlussfolgerungen weisen auf die Möglichkeit hin, hagiologische Profile der heiligen Personen zu erstellen. Ansonsten wurde betont, dass voll begründet ist, die Methodologie der trans- und multidisziplinären Forschung im Rahmen einer neuen, noch nicht praktizierten Disziplin – Aspekthagiologie – zu klären. Die neue Disziplin konzentriert sich auf einen gemeinsamen Forschungsgegenstand – Heiligkeit und lenkt somit die Interessen von Spezialisten verschiedener Disziplinen auf Innovation.

BIBLIOGRAFIA:

- Blassnigg M., *Powrót do ludzkich wartości poprzez transdyscyplinarność*, „Przegląd Kulturoznawczy” 2011, nr 1(9), s. 167–169.
- Franciszek, *Adhortacja apostołska „Gaudete et exsultate”* (18 III 2018), w: *The Holy See* (online), dostęp: <http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20180319_gaudete-et-exsultate.html>, 2.08.2019.
- Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”* (6 VIII 1993), w: *The Holy See* (online), dostęp: <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.html>, 2.08.2019.
- Jezierski J., Parzych-Blakiewicz K., *Seminarium mariologiczne i maryjne „Matka Boża w wierze, kulcie, teologii i sztuce. Perspektywa regionalna i uniwersalna”* (9 XI 2010 r.), *SW* t. 48 (2011), s. 339–341.
- Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej* (online), [zakładka: archiwum/Sympozja/].
- Kozłowski J., *Narodziny i rozwój dyscyplin naukowych*, „Sprawy Nauki. Biuletyn Komitetu Badań Naukowych” 1996, nr 1, dostęp w: *Komitet Badań Naukowych* (online), w strukturach strony archiwalnej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, aktualizowanej do 5 lipca 2004, 12.02.2019, <<http://kbn.icm.edu.pl/pub/kbn/sn/archiwum/9601/kozlow.html>>, s. 3.
- Krawczyk R., *Prawda Chrystusa wyzwala i zobowiązuje w świetle Ewangelii świętego Jana*, w: *Veritas Christi Liberat. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Jacka Jezierskiego w 65. rocznicę urodzin, 40. rocznicę kapłaństwa i 20. rocznicę biskupstwa*, red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J.M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 111–122.
- Kupisiński Z., *Święta Katarzyna Aleksandryjska w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, „Roczniki Teologiczne” 2018, nr 8, s. 167–171.
- Matysiak B.W., *Właściwości teologiczne hebrajskiego rdzenia `mn*, w: *Veritas Christi Liberat. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Jacka Jezierskiego w 65. rocznicę urodzin, 40. rocznicę kapłaństwa i 20. rocznicę biskupstwa*, red. K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, J.M. Wojtkowski, Olsztyn 2014, s. 133–143.

- Nowak M., *Dialog interdyscyplinarny i jego modele w uprawianiu pedagogiki*, „Rozprawy Społeczne” 2010, nr 1, s. 3–14.
- Opozda D., *Interdyscyplinarność i intradyscyplinarność w pedagogice rodziny*, „Paedagogia Christiana” 2014, nr 2, s. 169–182.
- Parzych-Blakiewicz K., *Gietrzwałdzkie Dni Nauki i Sztuki, 6–7 listopada 2017 r.*, „Forum Teologiczne” t. 19 (2018), s. 277–279.
- Parzych-Blakiewicz K., *Hagiologia ‘aspektowa’ jako perspektywa integracji badań teologicznych i nieteologicznych*, *SW* t. 56 (2019) (w druku).
- Parzych-Blakiewicz K., *Sprawozdanie z XVII Dni Interdyscyplinarnych pt. „Między sacrum a profanum – święci w kulturze”, Olsztyn 7–9 listopada 2016 r.*, *SE* t. 18 (2017), s. 591–593.
- Parzych-Blakiewicz K., *Teologia historiozbawcza w dogmatyce polskiej XX wieku*, Olsztyn 2010.
- Sajdek Z., *Poznanie naukowe a prawda absolutna. Krytyka argumentu za istnieniem Boga Siemiona L. Franka*, „Racjonalia” 2016, nr 6 (DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/r.2144>), s. 25–40.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* (1964), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje – Dekrety – Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Pallottinum – Poznań 2002, s. 104–166.
- Towarek P., *Święci w wierze, tradycji, literaturze i sztuce. Inspiracje do badań hagiologicznych*, red. K. Parzych-Blakiewicz, Olsztyn 2017 (ss. 327), „Forum Teologiczne” t. 19 (2018), s. 269–274.
- Werbiński I., *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*, Toruń 2004.